

N° 169
mei-jun-jul-aug
2022

museum nieuws

museum

nieuws

Verantwoordelijke Uitgever
Sabine De Schryver – Voorzitter

Redactie
Francis Huijbrechts
Bruno Kayaert
Sara Van Cotthem

Redactiemedewerkers in dit nummer
Francis Huijbrechts
Bruno Kayaert
Anne Van Puymbroeck
Sara Van Cotthem

Grafische Vormgeving en drukkerij
Fedopress – Federale Drukkerij
Luttrebruglaan 74 - 1190 Vorst

Fedopress
FEDERAL PRINTING SOLUTIONS

Secretariaat
Noordster – 11de verdieping
Ellermanstraat 21 - 2060 Antwerpen

Telefoon
02 577 80 00

E-mail:
da.museum.antwerpen@minfin.fed.be

Webpagina
www.nationaaldouanemuseum.be

Prijs
€3 voor 3 nummers per jaargang te storten op
PR. 000-1525309-81 of IBAN BE 36 0001 5253 0981

Voorwoord

Beste museumliefhebber,

We zitten ongeveer op de helft van wat het eerste min of meer normale werkingsjaar lijkt te worden sinds het begin van de coronacrisis in het voorjaar van 2020. Wat gidsbeurten betreft zijn wij er alvast meteen ingevlogen en de agenda raakte snel gevuld. Een ander belangrijk aandachtspunt was de voorbereiding van Erfgoeddag en de bijhorende tentoonstelling. Dat werd door omstandigheden een vrij hobbelig traject, maar we stonden op zondag 24 april wel paraat en dat is wat telt. Gelukkig kunnen de overgebleven stafmedewerkers rekenen op de ondersteuning door onze vrijwilligers: voor rondleidingen, bij allerlei opzoekingen en in de project- en werkgroepen. Daar zijn we hen vanuit het bestuur zeer dankbaar voor! Ook dit museumnieuws is het resultaat van 'team work'. Het is een goedgevulde editie geworden, met zowel aandacht voor het verleden als de actualiteit. Met bijdragen in verband met enkele bekende collega's,

Inhoudsopgave

>>	Voorwoord	3
>>	In Memoriam: Madeleine Doulliez, 1938 – 2022	4
>>	Douanemuseum is verhuisd	6
>>	Belgisch-Nederlands grensgebied decor voor historische roman	7
>>	Peggy Mertens waakt over de centen	8
>>	De geheimen van Knokke-le-Zoute	12
>>	Object in de Kijker: het gesloten identiteitsvak	13
>>	OCD Kapellen door Nederlandse ogen	14
>>	Jules Geens, een schrijvende douanier	19
>>	Een terugblik op Erfgoeddag 2022	26

De Noordster, thuis van het D&A-museum.

een kennismaking met de nieuwe penningmeester, de door Bruno vernieuwde website, wat boekennieuws en Erfgoeddag 2022 en het onderwijsthema zit er weer heel wat variatie in onze nieuwsbrief.

Veel leesplezier.

Francis Huijbrechts
Conservator

IN MEMORIAM: MADELEINE DOULLIEZ, 1938–2022

DOOR ANNE VAN PUYMBROECK

Op 9 maart 2022 namen we afscheid van mevrouw Madeleine Doulliez. Zij was de eerste vrouwelijke directeur-generaal van onze administratie, én een drietal jaren erevoorzitter van het D&A-museum. Deze innemende dame werkte zich rustig maar doortastend en efficiënt doorheen de stapel dossiers en uitdagingen die haar pad kruisten en liet een positieve indruk na bij iedereen die ze ontmoette.

Mevrouw Doulliez in gesprek met conservator Marcel Buyst en Laurent Garnier tijdens een bezoek aan het D&A-museum in 2002 (D&A-museum).

Zoals vele mama's zette mevrouw Doulliez haar carrière 'on hold' om voor haar drie zoontjes te zorgen. Pas toen de laatste kleuter naar de 'grote school' ging, voelde ze de behoefte om de draad van haar carrière weer op te pakken. Hoewel ze na haar universitaire studies een werkplek had gevonden in de privésector, ambieerde ze in 1973 een job bij de overheid. Ze slaagde voor het examen van 'Adjunct-Controleur', te vergelijken met de huidige graad van 'Attaché'. Ze woonde in Brussel en met de zorg voor haar gezin in het achterhoofd, zei ze geen neen toen haar een betrekking op de Centrale Administratie werd aangeboden.

Ze wist haar rol als mama en leidinggevende bij onze AAD&A efficiënt te combineren. Nauwgezet werkte ze de dossiers af en in de schaarse vrije uurtjes worstelde ze zich door de examenstof om zich nog verder te bekwamen tot hoofd van de dienst 'Invordering en Geschillen'. Toch bleef ze heel bescheiden en dankte het feit dat ze een veeleisende job kon combineren met haar familiale leven aan de 'uitzonderlijk menselijke en professionele kwaliteiten van haar team'.

Als kers op de taart werd zij op 1 maart 2001 benoemd tot de eerste vrouwelijke directeur-generaal van onze administratie. Hiermee stelde ze meteen een mooi voorbeeld voor de ambitieuze dames binnen ons korps. Dat ze haar dossiers ter harte nam, mochten we als D&A-museum onmiddellijk ondervinden. Ze nodigde Marcel Buyst, Francis Huijbrechts en mezelf uit in Brussel om kennis te maken. We hadden voordien immers nog niet de gelegenheid gekregen om haar te ontmoeten. Het onthaal

was bijzonder vriendelijk, maar haar vragen misten het doel van dit gesprek niet. Ze liet zich uitvoerig inlichten over de werkzaamheden binnen het D&A-museum en vroeg ons op de man af naar de meerwaarde van ons lidmaatschap bij de IACM (International Association of Customs/Tax Museums). Niet dat ze echt overtuigd moest worden, want het lag haar nauw aan het hart dat de douane overal vertegenwoordigd was en dat we ons nuttig zouden maken tegenover landen die om onze hulp en assistentie verzochten. Tevreden over onze antwoorden, beëindigde ze deze ontmoeting met de belofte gauw eens een bezoek te plannen aan Antwerpen om ons D&A-museum te bezoeken.

Tot onze aangename verrassing mochten we haar zelfs meermaals in ons D&A-museum ontvangen. Een laatste bezoek in het gezelschap van collega's van de Centrale Administratie, de Nationale School van Financiën en de dienst Gebouwen was in maart 2003. Enkele maanden later, op 1 september 2003, ging ze met pensioen.

Wij zullen ons mevrouw Doulliez altijd herinneren als een lieve, klassevolle dame waarop we zeker trots mochten zijn dat zij onze administratie vertegenwoordigde. Bovendien wist ze vele collega's te inspireren om steeds het beste van zichzelf te geven zowel thuis als op het werk. Het was een waar genoegen om met mevrouw Madeleine Doulliez te mogen samenwerken.

© Willy Boden

Via deze weg willen we haar familie, vrienden en naaste collega's onze innige deelneming betuigen en sterkte wensen bij de moeilijke momenten die verdriet met zich meebrengt.

DOUANEMUSEUM IS VERHUISD

DOOR SARA VAN COTTHEM

Nee, niet het fysieke museum, dat blijft op de vertrouwde stek in de Ellermanstraat. De website van ons D&A-museum kreeg wél een nieuw adres: sinds 20 april surf je naar www.nationaaldouanemuseum.be. Trouwe bezoekers zullen meteen zien dat we van de gelegenheid gebruik maakten om de site in een nieuw kleedje te steken. Medewerker Bruno Kayaert bouwde, na ettelijke uurtjes zelfstudie, de nieuwe site helemaal zelf op. Ook de versie voor mobiele apparaten staat intussen online. Neem gerust een kijkje en laat ons weten wat je ervan vindt!

Museumruimte

In het D&A-museum belichten we het grensgebeuren en de werking van Douane en Accijnzen sinds 1830. In vernieuwde vaste opstelling vormen de vier hoofdrolspelers in dit verhaal de rode draad: de ambtenaar en de goederenstroom, de grens en de fraudeur/smokkelaar. Achter ieder voorwerp, ieder document of iedere foto schuilt een verhaal, over inventieve geesten en speur fraudebestrijding. Vaak anekdotes met een kwinkslag over kat- en muisspelletjes tussen gelegenheidsmok maar ook relazen van harde confrontaties met beroepsmisdadigers.

Verder organiseren we tijdelijke tentoonstellingen die bepaalde aspecten van Douane en Accijnzen en het g heden of het verleden verder uitdiepen. Zo belichtten we in het verleden de positie van D&A tijdens WO I mi ...Uw vaderland nuttig zijn en Boter bij de vis.

VASTE TENTOONSTELLING

TIJDELIJKE TENTOONSTELLING

BELGISCH-NEDERLANDS GRENSGEBIED DECOR VOOR HISTORISCHE ROMAN

DOOR FRANCIS HUIJBRECHTS

Op 29 maart 2022 kwam de Nederlandse auteur Femke Roobol met haar partner helemaal uit Alkmaar voor een bezoek aan het D&A-museum. Femke heeft intussen al negen historische romans op haar naam staan die zich afspelen tijdens uiteenlopende periodes in de Europese geschiedenis, zoals het tijdvak van Mozart, de woelige Franse Revolutie en het Drama van Putten op de Veluwe tijdens WOII. Momenteel werkt ze aan een verhaal dat zich afspeelt in het Belgisch-Nederlandse grensgebied in 1914-1918. Toch wel een uitdaging voor iemand die vanuit een Noord-Hollandse uitvalbasis niet meteen vertrouwd is met de impact van de Eerste Wereldoorlog. Via een contact bij Huis Doorn – de Nederlandse residentie van de in 1918 verbannen Duitse keizer Wilhelm II – werd ze naar ons doorverwezen. We gaven Femke dan ook graag de nodige uitleg over het grensgebeuren in die moeilijke oorlogsjaren. Met onder andere de problematiek van de voedselvoorziening, het over de grens brengen van oorlogsvrijwilligers of illegale poststukken en heel wat spionageactiviteiten zijn er potentieel natuurlijk wel wat bouwstenen voor een boeiende volgende roman.

Femke Roobol bezoekt het D&A-museum ter voorbereiding van haar nieuwe roman. (D&A-museum – © Bruno Kayaert)

Femke zat op het moment van onze ontmoeting al vrij ver in haar verhaallijn, maar er waren nog een aantal losse eindjes die uitgeklaard moesten worden en ze kon aan de hand van de bij ons vergaarde informatie toch al een en ander aanvullen of bijsturen. Het boek zou volgens planning in oktober dit jaar voorgesteld worden. We houden jullie op de hoogte.

PEGGY MERTENS WAAKT OVER DE CENTEN

Peggy Mertens (© Bruno Kayaert)

EEN GESPREK MET DE NIEUWE PENNINGMEESTER VAN HET D&A-MUSEUM

Onze collega Peggy Mertens, al 25 jaar tewerkgesteld op de dienst van de regionaal centrumdirecteur in Antwerpen, zet zich als vrijwilliger ook in voor het D&A-museum. Onlangs werd ze zelfs verkozen tot de nieuwe penningmeester. Bovendien heeft ze thuis een gezinnetje met een leuke 14-jarige puber. Haar dagen zijn dus goed gevuld, maar ze vertelt ons graag waarom haar werk haar zoveel voldoening schenkt.

Peggy, je bent geboren en getogen in Lommel, maar woont reeds vele jaren op het Zuid in Antwerpen. Wat zette je aan om de stille Kempen in te ruilen voor de drukke stad? Was het misschien het grote aanbod aan culturele evenementen of musea vlakbij?

'Ik ben in Antwerpen verzeild geraakt door het bruisende uitgaansleven. De stille Kempen waren een beetje té stil voor mij. Ik trok in het weekend graag naar deze metropool en vermits er al twee vriendinnen naar hier waren verhuisd, had ik altijd een slaapplek. Gaandeweg kreeg ik hier een grote vriendenkring en leerde ik mijn toekomstige man Bruno kennen. In 1988 verhuisde ik naar Antwerpen en in 1989 zijn we samen een radioprogramma begonnen bij Radio Centraal. Dat ben ik blijven doen tot aan de geboorte van onze zoon Borr in 2007, mijn man heeft het nadien nog enkele jaren alleen verdergezet.'

'Ik ben ook altijd al geïnteresseerd geweest in kunst, geschiedenis en wetenschappen en de Antwerpse musea hebben op dat gebied veel te bieden. Wist je dat ik het Museum voor Schone Kunsten kan zien in de verte als ik voor ons huis sta? Dat is trouwens het enige kunstmuseum in Antwerpen waar we met onze zoon nog niet zijn geweest, maar dat ligt aan het feit dat het al meer dan 10 jaar gesloten is voor renovatie. We kijken al uit naar de heropening in september 2022. Ons favoriete museum, het Muhka, is ook vlakbij maar dat hebben we al heel vaak bezocht. Kijk maar eens naar die originele foto hiernaast.'

*Peggy met haar gezin in het Muhka – Erfgoeddag 2012:
kunstwerk 'Boys & Girls' van Job Koelewijn.
En nee, het is geen namaak! (© Mukha)*

DOOR ANNE VAN PUYMBROECK

'Er zijn trouwens steeds twee vereisten om met ons gezin een bepaalde stad te bezoeken: er moeten interessante musea zijn én winkels waar ze gezelschapspellen verkopen! Bordspellen spelen is immers onze andere passie. In onze grote collectie hebben we uiteraard enkele spelletjes met musea als thema zoals 'Artifact of Modern Art' maar soms kom je in een spelletje toevallig ook de douane tegen zoals in de uitbreiding 'Openbare gebouwen' van 'Quadropolis', waarbij je met tegeltjes een stad moet bouwen. Ja, er zit ook een tegeltje met een douanegebouw tussen.'

Ambieerde je dan ook altijd al een werkplekje bij het D&A-museum of kwam je daar toevallig terecht?

'Toen we in 2010 van het Financiecentrum op het Kattendijkdok naar het Noordstergebouw in de Ellermanstraat verhuisden, kwam ik op dezelfde verdieping terecht als de medewerkers van het D&A-museum. Zodoende was er ook meer contact en werd ik al eens gevraagd om te helpen bij de nieuwjaarsreceptie van het museum en bij Krokusriebels of andere evenementen. Vanaf 2015 werd ik ook lid van de Algemene Vergadering en toen er een aantal van mijn taken voor de regionaal centrumdirecteur wegvielen, kreeg ik de opdracht om ook taken voor het museum uit te voeren vermits zij wel extra hulp konden gebruiken.'

Je engageert je voor één van de belangrijkste bestuursfuncties, dus mogen we concluderen dat het

D&A-museum je ook nauw aan het hart ligt. Waarom is het volgens jou belangrijk dat het D&A-museum bestaat?

'De meeste mensen kennen de douane als de vervelende controleurs van hun bagage als ze op reis gaan of van de zogezegde douanekosten die ze op hun pakketje moeten betalen. Het D&A-museum toont het brede publiek de verschillende aspecten van de job van vroeger tot nu en maakt de mensen erop attent dat we een nuttige taak hebben in de maatschappij. Bovendien maken we de studenten warm om ook bij de douane te komen werken. Tot slot is de douanegeschiedenis even belangrijk als elke andere geschiedenis en verdient het een museum.'

Wat doe je nog zoal voor het D&A-museum naast je penningmeesterschap?

'Toen Marc Vergauwen in 2019 door ziekte langdurig afwezig was, heb ik de verzending van het D&A-Museumnieuws van hem overgenomen en omdat zijn echtgenote en vorige penningmeester, Marlies Van Tichelen, in oktober 2020 hem thuis gezelschap ging houden, werd mij gevraagd of ik penningmeester wilde worden. Door de plotse lockdown in maart 2020 heeft zij niet de kans gehad mij grondig op te leiden, maar bij

vragen kan ik altijd bij haar terecht. In december 2021 ben ik dan officieel benoemd tot penningmeester. Ik heb wel al ondervonden dat bij het penningmeesterschap meer komt kijken dan de boekhouding beheren en zorgen dat de facturen worden betaald.'

'Net voor de lockdown startte ik met de inventarisatie van de thematische collectie van voormalig conservator Marcel Buyst. Die taak heb ik dan thuis verdergezet en tijdens deze telewerkperiode heb ik in totaal 56 archiefdozen met zo'n 735 mappen verwerkt. Dat was een heel heen en weer gesleur met archiefdozen want ik kom met de fiets, maar gelukkig paste aan elke kant een archiefdoos in mijn fietszakken. Ik vond dat heel boeiend werk. Ik heb vooral genoten van de verslagen over smokkel, de geheime stokerijen of de verborgen bergplaatsen. Ook de geschiedenis van de douane onder vreemd bestuur vanaf de oudheid over de Spaanse, Oostenrijkse, Franse en Nederlandse periode tot aan de Belgische geschiedenis droegen mijn interesse weg met o.a. de verdragen met Nederland, de douane tussen 1830 en 1914, de bezetting 1914-1918 en 1940-1944, de beroemde douaniers, het kringleven binnen 'den Tol' met de vele oude foto's en nog veel meer. Mijn werk is nog lang niet klaar want er wacht nog een geografische collectie van de Belgische douanekantoren en nog een thematische collectie van Jan Hellinx, voormalig hoofdredacteur van het personeelsblad De Schakel maar ook medeoprichter van het D&A-museum.'

'Daarnaast heb ik nog een aantal andere taken zoals het opvolgen van de e-mails en het beantwoorden van

*Peggy's favoriete hoekje in het D&A-museum.
(© Bruno Kayaert)*

de telefoon of het aanmelden van bezoekers. Ik beheer ook de ledenlijst van het museum. Als er, bijvoorbeeld, brochures worden besteld door sympathisanten via de website, zorg ik voor de verzending ervan. Vaak krijg ik ook de opdracht om informatie op te zoeken in het Documentatiecentrum om vragen te beantwoorden die we via e-mail toegestuurd krijgen. Daar vind ik ook de nodige lectuur die onze redacteurs kan helpen om artikels te schrijven voor het D&A-museumnieuws, de website of de tentoonstellingspanelen.'

'Och, dit is maar een greep uit mijn interessante takenpakket, ik ben zeker nog dingen vergeten te vernoemen...'

Leg ons eens uit waarom je ook deze taken zo leuk vindt.

'Het is een heel gevarieerd takenpakket en daar hou ik wel van. Ik vind het inventariseren zeer boeiend werk omdat

ik me ook interesseer voor geschiedenis en erfgoed zeer belangrijk vind. Ook het opzoeken van informatie geeft me veel voldoening, zeker wanneer ik ook vind wat ik zoek. Tijdens de coronacrisis zocht ik, bijvoorbeeld, info voor iemand die een geschiedkundig werk aan het schrijven was over de douanediens in Lommel tussen 1840 en 1890. Ik heb veel Franstalige recueils doorgenomen om de oprichting en afschaffing van douanekantoren in die periode terug te vinden. Zo heb ik zelf ook nog wat bijgeleerd over de douane in mijn geboorteplaats en mijn Frans wat bijgeschaafd.'

Waarom is ook het resultaat van dit werk heel belangrijk?

'Je maakt mensen blij met informatie waarnaar ze op zoek zijn. Ze zijn je enorm dankbaar en dat maakt mij dan ook weer blij.'

Hoewel vele mensen de goede werking van het D&A-museum steunen, is er altijd nog ruimte voor verbetering. Als je een fee moest zijn, welke drie wensen voor het museum zou je dan doen uitkomen?

'Mijn grootste bekommernis is het archief in het Documentatiecentrum. Door de verhuis van dit archief van de Spitsenstraat naar het Noordstergebouw in 2019 moeten veel stukken nog een vaste plaats krijgen, worden gearchiveerd en geïnventariseerd. Mocht dit allemaal gebeurd zijn, zou dat veel tijd besparen omdat je dan alles

sneller terugvindt. Ik probeer daar mijn steentje aan bij te dragen, maar er is nog heel veel werk.'

'Het D&A-museum telt nog maar twee vaste medewerkers (Francis Huijbrechts en Bruno Kayaert) en een paar extra handen zou geen overbodige luxe zijn. Als dat niet mogelijk is, dan hoop ik dat er zich nog vrijwilligers zullen aanbieden.'

'Een laatste wens is dat het D&A-museum ooit een audiogids zou kunnen aanbieden aan de bezoekers zoals dat in veel andere musea al het geval is. Voor individuele bezoekers zou dit een aangename aanvulling zijn. Enkele van onze gidsen hebben ook al een gezegende leeftijd en wanneer zij niet langer beschikbaar kunnen zijn dan zou dit een oplossing kunnen bieden. Natuurlijk zijn nieuwe 'menselijke' gidsen ook altijd welkom om de vele schoolgroepen en verenigingen die ons museum bezoeken rond te leiden.'

Laat ons hopen dat je wensen in vervulling mogen gaan, Peggy. Hartelijk dank voor deze inkt in jouw takenpakket binnen het D&A-museum.

DE GEHEIMEN VAN KNOKKE-LE-ZOUTE

DOOR FRANCIS HUIJBRECHTS

Alain Zenner aan het woord tijdens de officiële inhuldiging van de mobiele scanner in Antwerpen in 2002. (D&A-museum)

In april 2021 – dus in volle coronacrisis – werden we gecontacteerd door Alain Zenner. Die naam doet bij een aantal van onze lezers mogelijk wel een belletje rinkelen want deze advocaat en politicus voor de Franstalige MR was tussen 2000 en 2003 staatsecretaris voor Financiën. Intussen heeft hij ook al enkele boeken op zijn naam staan.

Alain Zenner gaf aan dat hij opnieuw een publicatie aan het voorbereiden was, een soort humoristisch woordenboek over de regio Knokke onder de ronkende titel 'Les secrets de Knokke-le-Zoute – Dictionnaire ludique et érudit'. Naast bekende figuren als Jacques Brel en Leopold Lippens vindt men er begrippen als 'frigo-box' en 'Coquilles Saint-Jacques', maar ook enkele verwijzingen naar het grensgebeuren en de douane. Knokke ligt immers in een grenszone met heel wat geschiedenis. Zo ligt de douanepost van Schapenbrug op de weg naar het Zeeuwse vestingstadje Sluis dat al geruime tijd een zekere aantrekkingskracht heeft op Belgische toeristen. Altijd fijn als we vanuit het D&A-museum enkele puzzelstukjes kunnen aanreiken bij dergelijke projecten en het gebeurt ook niet elke dag dat dit dan voor een voormalige staatssecretaris is.

Het nieuwe boek
'Les secrets de
Knokke-le-Zoute
– Dictionnaire
ludique et érudit'
van Alain Zenner.
(D&A-museum –
© Francis
Huijbrechts)

OBJECT IN DE KIJKER: HET GESLOTEN IDENTITEITSVAK

DOOR ANNE VAN PUYMBROECK

D&A-museum – © Francis Huijbrechts

Toen de bevorderingsexamens bij Douane en Accijnzen nog schriftelijk werden afgenomen door het Algemeen Secretariaat van Financiën – denk dan zeker aan de jaren '80 van vorige eeuw – waakte men nauwlettend over de objectiviteit. Er werden bijgevolg procedures uitgewerkt die strikt moesten worden nageleefd. Ons object in de kijker is hiervan een goed voorbeeld en dit archiefstuk past tevens netjes in het thema van de lopende tijdelijke tentoonstelling 'Van knappe koppen en scherpshutters' over de opleiding bij de AAD&A.

Als de kandidaten het examenlokaal binnenkwamen, kregen ze een bundel aangereikt met de examenvragen, wat kladpapier en een achttal mooi gelijnde vellen papier om de definitieve antwoorden neer te schrijven.

De bundel werd bijgehouden door een slap, papieren käftje waarop vooraan een soort open omslag was gekleefd.

Alvorens het sein werd gegeven dat iedereen aan het examen mocht beginnen, kwamen er personeelsleden van het Algemeen Secretariaat langs om te verifiëren of je wel degelijk de opgeroepen kandidaat was en niet je slimme(re) zus of broer. Zij vroegen vervolgens om je naam in de open omslag te schrijven en dit identiteitsvak onmiddellijk te sluiten. Dankzij de kleefrandjes was dat gemakkelijk te realiseren. De afspraak was dat enkel hier je naam mocht vermeld worden en nergens anders in de bundel papieren, zodat de juryleden je examen in alle objectiviteit zouden kunnen verbeteren. Na afloop van het examen werden de bundels aan de hoofdcoördinator van de jury bezorgd die ze verder verdeelde onder de verbeteraars. Let wel, voor ieder van de vakken (dovanewetgeving, geschillen, accijnzen en comptabiliteit) waren er twee verbeteraars voorzien. Dus elke examenbundel moest acht juryleden passeren alvorens alle punten gekend waren. Als je ook weet dat iedere verbeteraar de antwoorden pas kon verbeteren na zijn dagtaak én alles per post moest verstuurd worden, begrijp je dat de resultaten vaak lang op zich lieten wachten.

Nadat alle juryleden de examens hadden kunnen verbeteren, werden de bundels terug naar de hoofdcoördinator gestuurd. Pas daarna werd het identiteitsvak geopend om de identiteit van de kandidaat te kunnen koppelen aan het aantal behaalde punten.

OCD KAPELLEN DOOR NEDERLANDSE OGEN

Om nog even in te spelen op het thema van onze tijdelijke tentoonstelling in verband met de opleiding, vonden we in het Nederlandse maandblad 'Wij van Financiën' van juni 1953 onder de titel 'Contact met collega's uit andere landen' een interessant verslag van een werkbezoek aan het OCD Kapellen. In het onderstaande uittreksel krijgen we een idee van hoe onze noorderburen indertijd de Douaneschool en hun zuiderburen hebben ervaren.

'In Bergen Op Zoom worden we afgehaald door de Heer M. Cailliau. Deze Belgische collega is verificateur bij de Antwerpse Opsporingsdienst en een der leraren van het Opleidingscentrum van de Belgische Douanedienst in Kapellen. Hij is tevens redactie-secretaris van het aantrekkelijke maandblad voor de douanen en accijnzen in de directie Antwerpen, genaamd "De Schakel". Met snelle vaart voert hij ons in zijn auto naar het grensdorp Putte, dat aan beide zijden van de grens dezelfde naam draagt. Dit is een echt smokkeldorp, zegt onze gastheer. De grens loopt dwars door het dorp. Het toezicht is hier wel uiterst moeilijk. Als het kermis is dan is het hek helemaal van de dam. Dan trekt niemand uit het publiek zich wat van de grens aan.

Door een prachtig gebied vol bossen bloeiende rhododendrons, die hier als onkruid zo welig tieren, komen we aan de oprijlaan van het kasteel "Dennenburg". Een majestueus gebouw, omgeven door een prachtig park van plm. 8 hectaren doemt voor ons op. Dat is dus het "Opleidingscentrum" of, zoals wij het noemen:

de Douaneschool, voor de Vlaams-sprekende grensambtenaren. Onze komst is reeds opgemerkt. Het nieuwe hoofd, de Heer Moeneclaey en de ons ook reeds bekende leraar, de Heer De Bruyckere, gekleed in de keurige khaki-kleurige officiersuniformen van de Belgische douane, verwelkomen ons in hun fraaie bureau, dat een mengeling is van antieke bouwstijl en moderne bureau-efficiency.'

DOUANE-RECRUTEN

'Het kasteel was aanvankelijk geheel vervallen. Door een grondige restauratie is niet alleen het schone van het oorspronkelijke kasteel behouden, doch tevens een zeer hygiënisch, smaakvol en toch ook weer sober thuis voor de "douane-recruten" en andere "prepozees", aangestelden, geschapen.

In September 1952 is het officieus geopend. Begonnen werd met een groep nieuwelingen, die een opleiding van 3 ½ maand kregen. Daarna zijn er sessies van klerken en aangestelden geweest die elk 2 ½ maand duurden. Deze lange verblijfsduur vraagt uiteraard goede accommodatie. Welnu, deze is dan ook bewonderenswaardig. Naast het bureau van de leraren ligt een keurige kamer voor de Monitors, de brigadiers die de leraren bij de repetities en het toezicht op de studie bijstaan.

De voormalige "hof-kapel" is verbouwd tot een intiem studie- en examen-lokaaltje. De royale hal is als zitkamer ingericht. Een salon-vleugel biedt gelegenheid tot musiceren.'

BAR EN REFTER

'Een keurig ingerichte "bar", wij zouden cantine zeggen, noodt uit tot beoefening van het bekende voetbalspel en het bij ons onbekende stopjes-biljart-spel, dat veel aftrek geniet. De refter (eetzaal) is royaal en de keuken is, terecht, de trots van de chef-kok. Menig "grand-hotel" bezit geen betere.'

Een rij stortbaden en toiletten blinkt van de helderheid. Op de hal van de eerste etage telden we een 23-tal complete vaste wastafels. De sobere slaapkamers, benut door 2 tot 6 man glimmen U tegen. Om half zeven 's ochtends klinkt het sein tot opstaan. Om kwart over zeven moet men

*Midden vooraan directeur Moeneclaey,
geflankeerd door de lesgevers
De Bruyckere (l) en Cailliau (r).
(D&A-museum)*

zijn bed opgemaakt hebben en gekleed aan het ontbijt verschijnen.'

MUSEUM IN WORDING

'Op die etage bevinden zich nog het archief, het arsenaal (de recruten worden op Dennenburg geheel uitgerust) en het ziekenzaaltje. Het begin van een museum is er ook reeds.'

Een pittige voetbalwedstrijd op het terrein van het OCD Kapellen, begin jaren 1960. (D&A-museum, collectie Albert Heeren)

Men wil Rotterdam geen concurrentie aandoen, doch toch hoopt de Heer Moeneclay, die tien jaar bij de Opsporingsdienst was ook een aardige verzameling leerzame en interessante stukken bijeen te brengen. Een klein geschenk van Professor Van der Poel werd met erkentelijkheid getoond.

Op de bovenste etage bevinden zich de werkkamer van het Hoofd en het bureau van de klerk, de Heer Manet, die juist bruidegom was. De hal is tevens als aula en bioscoopzaal bruikbaar. Men beschikt daartoe over een moderne smalfilm-projector met geluidsweergave.

Het park getuigt van een kostbare aanleg. Jarenlange verwaarlozing deed het wat verwilderen.

De Heren Inspecteurs-Generaal Pricken en Haven, die inmiddels gearriveerd waren, lieten zich voorlichten over de prestaties van vrijwilligers, die aan de verbetering van het park werkten.

SPORT

'Een volleybalveld en een loopbaan waren reeds aangelegd. Een sportveld staat op het programma en van de oude stallen hoopt men eens een gymnastieklokaal te maken. Elke dag wordt nl. onder leiding van een oud-onderofficier van het leger geëxerceerd en aan lichamelijke oefening gedaan. De belangstelling voor de lichamelijke oefening is bij onze Belgische collega's groeiende.

De sportieve contacten met onze Roosendaalse ambtenaren en het lezen van ons blad was de oorzaak, dat wij door bemiddeling van de Heren Declercq en Cailliau waren uitgenodigd om over de Douva-training en alles wat daarbij behoort, voor de cursisten en genodigden te spreken.

DAT SAPPIGE VLAAMS

'Vooraf werden we aan tafel genodigd. De kok had eer van zijn werk. Op de keurig gedekte tafels verscheen een

Mon Schroeven (2de van l) met enkele collega's tijdens de maaltijd in het OCD Kapellen, begin jaren 1960. (D&A-museum)

JULES EEN SCHRIJVENDE DOUANIER

DOOR ANNE VAN PUYMBROECK

middagmaal dat in een restaurant van klasse geprezen zou zijn. Wat dunkt U van “vogels-zonder-kop” en asperges met wipsaus? Op het gebied van taaleigen zijn onze Vlaamse vrienden veel scherper ingesteld dan wij Noord-Nederlanders. Zij weten van die gezellige namen te bedenken voor simpele dingen.

Op het handhaven van de geslachten der zelfstandige naamwoorden zijn zij fel. Door de nieuwe spelling is bij ons de slordigheid op dit punt groeiende. Deze doet hen pijn-in-de-oren. Een reactie, die trouwens ook bij onze eigen “Zuiderlingen” opvalt. Indien men over dit onderwerp met een gecultiveerd man als de Heer Pricken in gesprek komt, dan blijkt, hoeveel meer aandacht men in een tweetalig land aan de moedertaal wijdt dan bij ons. Een interessant gesprek ontwikkelde zich onder andere over de vele streek-dialecten die ook in het Vlaams voorkomen. De Heer Pricken kent ons land, onze administraties en vele van onze ambtenaren van zeer nabij. Hij hield – dit bemerkten wij later – enige maanden geleden een voordracht over Nederland en onze Belastingadministratie, die bewijst, dat hij veel van ons afweet en vele dingen bij ons waardeert.’

OVER DOUVA EN ZO MEER

‘Des middags werd het bioscoopzaaltje gevuld door autoriteiten, Antwerpse ambtenaren van allerlei rang en de cursisten. Wij hebben daar toen een causerie gehouden over de ontwikkeling van de lichamelijke oefening in onze grensdienst, de interessante groei rond de Douanevaardigheidsinsignes en de sportcompetities.

Onze Belgische collega's hadden grote belangstelling voor dit onderwerp. De diverse sport- en K.N.A.U. instructiefilms, waaronder de gloednieuwe „Douva-athletiek-instructiefilm”, welke tijdens de laatste Douva-instructeurs bijeenkomst in Arnhem werd opgenomen door de bekwame cineast: de Heer Trippensee, oogstten veel succes. Er werden heel wat vragen gesteld en beantwoord. Kortom, het was een zeer genoegelijk en leerzaam contact tussen onze beide diensten, waarover de Heer Pricken hartelijke woorden tot slot sprak en dat onmiddellijke demonstratie van allerlei behendigheids- en krachttoeren tot gevolg had.’

In het rijke archief van het D&A-museum snuffel ik tussen de dossiers van de bekende vakgenoten. Ik haal er een käft uit die duidelijk veel dikker is dan alle andere. Dat feit alleen al voedt mijn nieuwsgierigheid. Wat zou al dat opgeborgen papier ons dan wel te vertellen hebben? Ik word geenszins ontgoocheld. Ik vind niet alleen een uitgebreide inlichtingenfiche over Jules François Geens, maar ook een reeks uitgeknipte feuilletons van zijn boek ‘Speurders in de nacht’ die verschenen in de Gazet van Antwerpen tijdens de zomermaanden van 1970. Zullen we aan de hand van al deze stille getuigen het leven van deze douanier eens van naderbij bekijken?

Julius François Geens – kortweg Jules – werd geboren op 13 juni 1907 te Aarschot. Zijn vader was treinmachinist en zijn moeder bleef thuis en nam het huishouden voor haar rekening. Of Jules nog broers of zussen had, valt aan de hand van zijn signalementstaat niet te achterhalen. Wel lees ik dat hij huwde op 25 oktober 1930 met Marie Josephina Stoffels en dat hij bovendien vier talen kende: Nederlands, Frans, Duits en Engels. Vrij ongewoon in die tijd... In zijn boek ‘Speurders in de nacht’ vertelt hij: *“Mijn carrière bij de doeane begon in 1924 op het douanekantoor in het entrepot te Brussel.”*

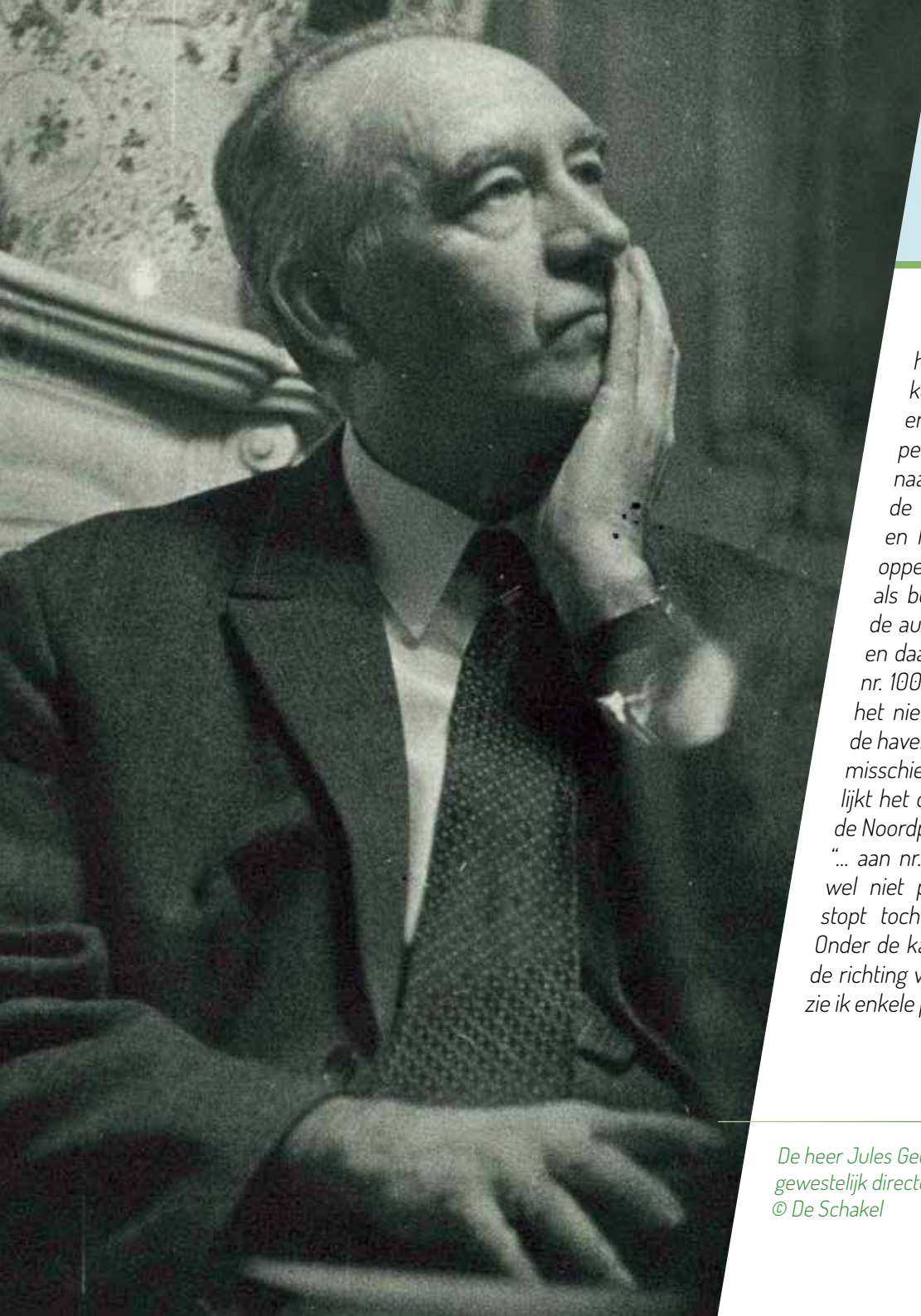
Daar kreeg Jules samen met enkele andere beginnelingen een inwijdingsceremonie. Een verificateur van dienst zou hen het rijk van Bacchus tonen. Nu, het bleef niet bij “kijken” alleen... Toen de mannen na het nuttigen van verschillende alcoholische drankjes – die ze als nieuwelingen niet durfden te weigeren – uit de kelder terug in de openlucht kwamen, kregen ze de spreekwoordelijke klop van de hamer en verloren zelfs het bewustzijn. De ‘schuldige’ collega's legden hen in een apart lokaal zodat ze hun roes konden uitslapen.

’s Anderendaags werden ze door het kantoorpersoneel dapper uitgelachen, alleen de controleur vond het absoluut niet grappig en speldde hen onder niet mis te verstane bewoordingen de les. Voor één keer wilde hij het door de vingers zien, maar hij beloofde een zeer harde aanpak als het nog eens mocht voorkomen. Bij Jules miste deze uitbrander zijn doel niet: *“Het is mij nooit meer overkomen en na 40 jaar dienst heb ik ook nog geen rode neus”,* getuigde hij.

OP ONTDEKKINGSREIS NAAR... ANTWERPEN

Enkele weken later kreeg Jules zijn overplaatsing naar de haven van Antwerpen. Voordien bezocht hij deze havenstad slechts één keer en dan nog enkel om het monumentale ‘Steen’ eens te bezoeken.

“Ik zie me nog uit de trein stappen in het Centraal Station van de metropool, moederziel alleen, met heel mijn hebben en houden in een valies dat moeder, toen ik bij de doeane kwam, speciaal voor mij had gekocht. Na

heel wat zoeken en vragen kom ik toch ter bestemming en meld mij aan op de personeelsdienst. "Ga maar naar nr. 100 der dokken", zegt de personeelschef. "Nr. 100... en hoe moet ik daar geraken", opper ik. "Oh, dat is eenvoudig als bonjour: op nr. 28 neemt ge de autobus, op nr. 101 stapt ge uit en daar ligt een bootje, dat u naar nr. 100 overzet." Ik dacht, maar zei het niet hardop: "Voor iemand die de haven van Antwerpen kent, is het misschien kinderspel, maar voor mij lijkt het op een ontdekkingsreis naar de Noordpool."

"... aan nr. 28 nam ik de bus. Zij rijdt wel niet precies langs nr. 101, maar stopt toch aan nr. 105 der dokken. Onder de kaaihangars stap ik dan op in de richting van nr. 101. Een eindje verder zie ik enkele personen achter elkaar langs

een stormladder van de kaaimuur in een roeibootje klauteren. Een man met een schipperspet op het hoofd, die me ziet aankomen, roept mij toe er wat spoed achter te zetten, als ik nog mee wil. Ik rep de benen zoveel als de zware koffer het mij toelaat. Als ik dan uiteindelijk, na een gesukkel van het kan niet meer, een voet in het schuitje zet, duw ik door mijn onkunde het bootje van de kaaimuur weg, terwijl mijn andere voet in de touwladder blijft haken. Gelukkig zijn daar een paar sterke handen, die me stevig vastgrijpen en me met een forse ruk in het roeibootje trekken. Ik kan geen woord uitbrengen van beroering en sluit de ogen van schrik. Bijna stuikte ik in het grijze, grauwe water van het dok."

Het roeibootje legde aan naast een gigantisch graanschip in volle activiteit. Opnieuw moest Jules langs een touwladder omhoog om op het dek te geraken. Gelukkig ontfermde de schipper zich over zijn zware valies, want hij had zijn twee handen nodig. Eenmaal boven sloeg Jules de schrik om het hart, want hij stelde meteen vast dat het schip geen doorgang gaf tot de kade, maar vastlag aan een boei. Hoe geraakte hij nu aan de wal? Beduusd keek hij in het rond maar blijkbaar was er niemand geïnteresseerd in hem.

Als ik dan na heel wat aarzeling de eerste de beste zakkendrager aanspreek en hem vraag hoe ik van deze boot kom, antwoordt hij me ruwweg: "Zoals ge er opgekomen zijt man!" Het nogal brutaal klinkende antwoord opent mij nochtans de ogen en ik verhuis met

mijn valies terug naar het plekje, waar ik daarjuist aan het schip ben naar boven geklommen. De touwladder hangt er nog, maar de schipper met het roeibootje ligt terug aan de kade en wacht blijkbaar op klanten.

Onder het terugvaren vertelt Jules aan de schipper dat hij eigenlijk op kaai 100 moest zijn en slechts bij vergissing aan boord van het graanschip was terechtgekomen. Hij had de overzetboot moeten nemen. De schipper toonde echter weinig begrip voor zijn situatie en vroeg opnieuw 1 Belgische frank om hem naar de juiste kant te brengen. "Is dat het ware gelaat van Antwerpen: hard, ruw, gevoelloos? Op nr. 100, vlak tegen de aanlegplaats van de veerboot, staan twee grote donkergroen geschilderde houten loodsen. Ik weet al dat groen de kleur van de doeane is; en als ik dan nog het woord 'Doeane' op een van de loodsen aangebracht zie, is er geen twijfel meer mogelijk. Ik ben ter bestemming."

De heer Jules Geens,
gewestelijk directeur te Antwerpen.
© De Schakel

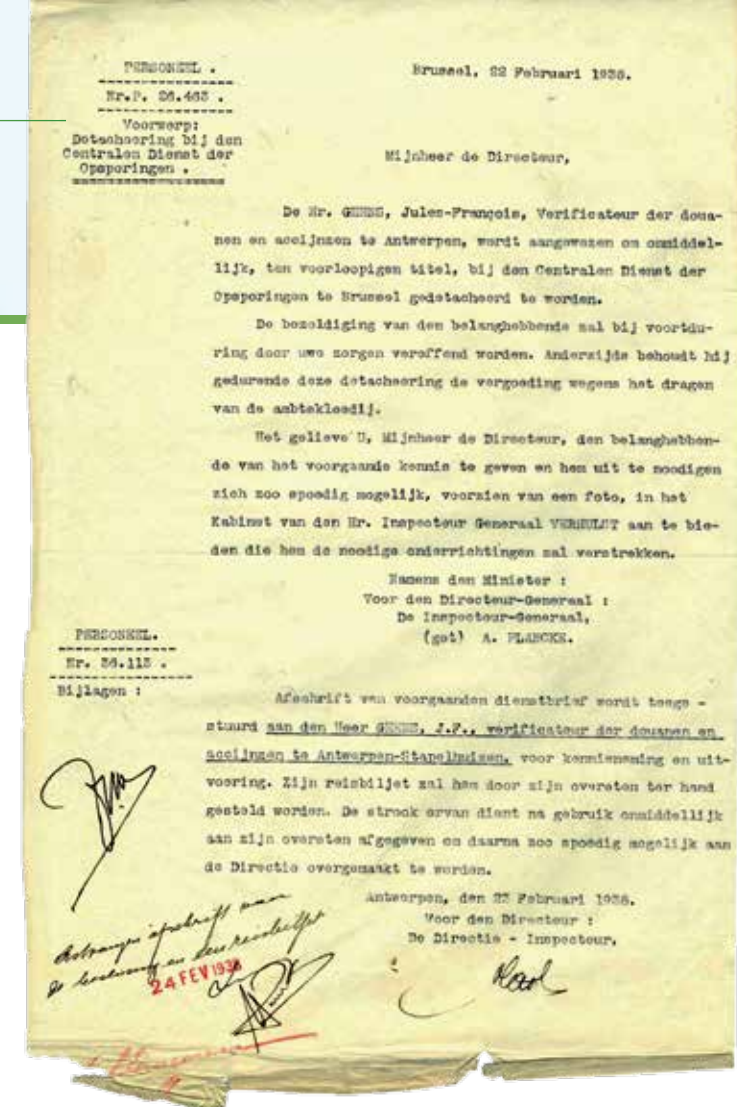
Detachering naar
Opsporingsdienst Brussel.

EEN 'MENSELIJKE' SPEURDER BIJ DE COD

"Op zekere dag in februari 1938 – ik fungeerde toen al een jaar of vijf als verifikateur (nu fiscaal deskundige) aan de haven van Antwerpen – werd ik bij de directeur-generaal Verhulst in Brussel ontboden. Die ontving mij heel vriendelijk en onderhield zich met mij op gemoedelijke toon. Hij had het over de opsporingsdienst, die hij had opgericht. Deze dienst beantwoordt aan een noodzaak: de smokkel op afdoende wijze bestrijden. Hiertoe is een centrale kern vereist, die vanuit het hoofdkwartier te Brussel de opsporingen leidt en zelf actief optreedt over gans het nationale grondgebied, hetzij afzonderlijk of in samenwerking met de plaatselijke douane- en accijnsdiensten. Deze centrale opsporingsdienst, kortweg COD genoemd, bestond al een vol jaar."

Jules werd uitgenodigd om de plaats van een verificateur in te nemen, omdat die collega vanwege een promotie tot controleur (nu attaché) een overplaatsing kreeg naar een kantoor aan de Nederlandse grens. Jules besliste ter plaatse de job aan te nemen. Twee dagen later kreeg hij het officiële bericht dat hij in het belang van de dienst onmiddellijk naar de COD Brussel werd overgeplaatst.

Een verificateur van dienst toont
de nieuwelingen het rijk van Bacchus.
© De Schakel

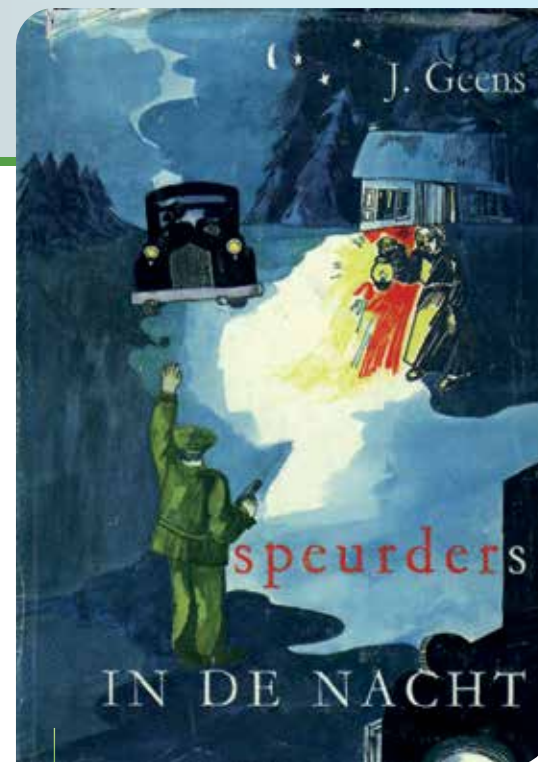

"De groep was niet talrijk en telde, benevens de zes verifikateurs, vier doeaniers en vier aksijnsbeambten met een chef. Er was ook een brigade rijkswachters, bestaande uit zes gendarmen met één opperwachtmeester, aan de COD toegevoegd. De doeaniers en de rijkswachters vormden zowat de stootkracht van de groep. Ik voelde me in dit milieu gauw thuis."

Vooraf uit deze periode, beschreef Jules in het boek 'Speurders in de nacht' de hachelijke avonturen die hij beleefde samen met de andere collega's van de Vliegende Brigade bij het oprullen van geheimstokerijen. Het is wel opmerkelijk dat hij enerzijds altijd blij is dat ze de overtreders hebben kunnen klissen, maar dat hij ook steeds oog heeft voor de menselijke kant van het verhaal.

"... We raden de vrouw (van de overtreder) aan wat zuiver kleedsel voor haar man mee te geven, want het werktenue waarin wij hem hebben aangetroffen, is erbarmelijk en stinkt naar de gisting. Als hij zo voor de onderzoeksrechter moet verschijnen... Ze informeert bang of het lang zal duren, waarmee ze bedoelt of haar man lang zal wegblijven. Om haar niet te beangstigen, wil ik het liever niet weten; maar ik opper toch de mening dat haar man, vooraleer zijn vergrijp te begaan, toch wel zal geweten hebben, wat er bij mislukking opzat.

Dit is veelzeggend en de slag valt raak. Maar eigenlijk verheug ik mij toch niet in de smart van deze vrouw en wil mijn harde woorden enigszins verzoeten, met haar te laten verstaan dat haar man in ieder geval geen misdadiger is. Ik wil er maar niet bijvoegen dat in ons land de fiscale wetten heel streng zijn en dat men alleen al om het stoken van een liter alcohol als een vulgaire boef zomaar een jaar in de bak gaat..."

Cover van Jules Geens' boek

AFSCHEID VAN EEN GRAAG GEZIENE BAAS

Op 1 juni 1957 keert Jules Geens terug naar Antwerpen om daar als controleur te werken in 'den Entrepot'. De jaren die erop volgen zijn een aaneenschakeling van bevorderingen. In 1963 wordt hij aangesteld als inspecteur (nu attaché) van de dienst Waarde in Antwerpen, om dan in 1968 benoemd te worden tot adjunct-directeur (nu adviseur) van de Gewestelijke Inspectie Antwerpen 1, waar hij voornamelijk verantwoordelijk was voor de douaniers en hun werking in de haven. In juni 1970 wordt hij dan gewestelijke directeur (nu regionaal centrumdirecteur) te Antwerpen.

In Antwerpen namen talrijke gasten uit de douanewereld op 1 juli 1972 afscheid van gewestelijk directeur Jules Geens. Als 65-jarige zat zijn loopbaan bij onze administratie erop. Ze zagen hem met lede ogen gaan, want de heer Geens was blijkbaar een gemoedelijke man en graag gezien onder de personeelsleden van alle rangen. Zo lezen we in een reportage van De Schakel, jaargang 1972 -1973, nummer 1:

"De collega's die hem gekend hebben als controleur te Brasschaat of in het Publiek Entrepot te Antwerpen, later als inspecteur Waarde te Antwerpen of als adjunct-directeur en last but not least als gewestelijk directeur, spreken over hem nog steeds als over een goede baas, zo ene 'waar ge kondt mee klappen'. En dat is hier in Antwerpen een veelzeggende en gunstig-quoterende uitdrukking."

"IK SCHRIJF ALS HOBBY"

Als hardwerkende douanier besteedde Jules Geens zijn vrije tijd graag aan het schrijven van gedichten en proza. Toen de collega's van het personeelsblad De Schakel hem in januari 1971 interviewden naar aanleiding van zijn boek 'Zomerparadijs', was de heer Geens zeker niet aan zijn debuut toe. Hij schreef eerder 'Gezegend Pand' en 'Speurders in de nacht'. Beide werken werden door de Gazet Van Antwerpen ook gepubliceerd in de krant in de vorm van feuilletons.

Ze vroegen hem wat hem ertoe bracht om naast zijn job als toenmalig gewestelijk directeur ook nog boeken te schrijven. Hij antwoordde:

"Gewoon, zomaar uit hobby want ik moet mijn gedachten kunnen uiten, vertellen wat ik in mezelf voel leven. Ik schrijf uit mijn ervaring. Bovendien wil ik de huidige generatie, die het goed heeft, confronteren met het feit dat hun ouders en grootouders niet als 'mensen' konden leven vanwege de armoede."

Hiermee valt ons doek over het verhaal van deze bekende douanier Jules Geens. Voor collega's die interesse moesten hebben in het boek 'Speurders in de nacht', stellen we voor om in je plaatselijke bibliotheek eens na te vragen of zij nog een exemplaar ter beschikking hebben. Het is zeker de moeite om ernaar op zoek te gaan.

EEN TERUGBLIK OP ERFGOEDDAG 2022

DOOR FRANCIS HUIJBRECHTS

Bruno en Marlies al vroeg in de weer om alles in orde te hebben voor de eerste bezoekers arriveren in FC Noordster. (D&A-museum – © Francis Huijbrechts).

Het mooie weer en de moeilijke bereikbaarheid omwille van de 'Antwerp 10 Miles' konden niet beletten dat enkele tientallen bezoekers op zondag 24 april hun weg vonden naar het D&A-museum. Hierbij opnieuw een aantal al dan niet voormalige collega's en geïnteresseerden die

Een woordje uitleg door de conservator of de andere gidsen werd zeker geapprecieerd. (D&A-museum – © Bruno Kayaert).

een bezoek aan het D&A-museum al een tijd op hun verlanglijstje hadden staan, maar er nog niet waren geraakt en dan komt deze 'Open Deur'-dag natuurlijk goed van pas.

D&A-museum – © Francis Huijbrechts

Ook oud-collega's Anne Van Puymbroeck en Marc Vergauwen kwamen nog eens een kijkje nemen. (D&A-museum – © Bruno Kayaert)

De aanloop naar de Erfgoeddag 2022 is door omstandigheden niet altijd even vlekkeloos verlopen. Het gekozen thema in verband met de opleidingen bij de AAD&A is een gegeven dat toch nog heel wat onderzoek vroeg en iets waarvan we ook niet echt veel relevante stukken in onze collectie hebben. Ons team heeft de klus echter wel op tijd geklaard en het is een goede zaak dat we na twee edities die sterk in het gedrang kwamen door de coronabeperkingen terug mensen van vlees en bloed in de museumruimte konden ontvangen. De commentaren achteraf over de tijdelijke tentoonstelling 'Van Knappe Koppen en Scherpschutters' en de vaste opstelling waren overigens unaniem lovend en dat deed deugd.

Gids Mon Schroeven vond zichzelf terug in de expo, bij zijn eedaflegging in 1962, intussen 60 jaar geleden. (D&A-museum – © Francis Huijbrechts).

*D&A-museum
© Bruno Kayaert*

D&A
Museum VZW